

Vaškega vrabca sreče in nesreče.

1.

udovito lepo je zasijala pomlad. Lep, solnčen dan je vzbudil vso vas. Po vasi je tekel potok, ki se je nabral pod gozdom iz zadnjega raztajanega ledu in pobral s seboj tudi zadnje sledove še neskopnelega snega. Pri hišah so se prvič od jeseni tuintam odprla okna. Ljudje so prilezli iz hiš, s streh pa je zdrčal zadnji sneg pod kap...

Popoldne je bilo že toplo. Celo nadušljivi in bolehní starci so prilezli na dan. Ob potoku na vasi pa je kar mrgolelo otrok. Solnce je sijalo z bliščečim sijajem in lilo s svojimi žarki novo življenje v prirodo.

Na strehi Kajžarjeve kočé je zapel vrabec in poskakal nekolikokrat po slemenu strehe. Tudi on je začutil to novo življenje in s strehe je dobro videl oživljeno, veselo vas. Zato je zapel tako veselo:

„Či — či — fil“ ...

Kdo ga je pač razumel? Nihče. Saj ga tudi ni nihče poslušal. A tud on se ni mnogo menil za to; najedel se je danes — gotovo zadnjič — pri sosedovem petelinu in dalje se ni brigal za nič, prav za nič.

Vrabec se je vsedel na prekljo, ki je molela iz strehe in se zagledal na vas. Huda je bila zima — sam Bog, da je minila. Odkar je prvič zapal sneg — ni ga bilo več toplega dne. Je posijalo solnce izza dolenjskih gričev — pa kaj hoče? Mraz, se ne méni za solnce... Trda je predla vrabcem. Ni gorkega dne, ni polne njive. Dobil se je še tupatam podstrešek, da ni bilo treba sedeti na samem snegu, a lepíh zrnč ni bilo mnogo. A mnogo hudega je zadelo našega vrabca to zimo. Ko je posedel na tísti preklji tega pomladnjega dne — vse mu je prišlo nazaj v spomin.

Takoj izpočetka je bil prav hud mraz. Nekoč je spal na kajžarjevi izbi in zjutraj — kdo je ležal na tleh? vrabčevka. Bila je to ravnotista vrabčevka, s katero je v veliki sreči in z velikim zadovoljstvom gnezdil poleti na kajžarjevi izbi, kajti izpeljala sta brez večje nesreče štiri mladiče — zale vrabiče, ki so bili na jesen že ponos vse družine, kar jih je bilo v Lesji vasi... Edino, kar je bilo še spomina vredno, je bilo to, da je nekoč huda burja privzdignila in odnesla s seboj cel čop slame ravno iznad njegovega gnezda, kar je pa on sam popravil vsaj deloma že drugi dan, deloma pa je popravil gospodar, kajžar Maselj... Tisto jutro je torej zmrznila vrabčevka. Mraz jo je vzel... Kaj se hoče? Zima je huda gospodarica. Drugo jutro je videl vrabec, kako je kajžarjev Vanče s svojim prijateljem pokopal zmrzlo vrabčevko v gredi prav poleg hruške v sneg... Par dni je žaloval on in sedel skoraj neprestano pod podstreškom. Ljubilo se mu ni nikamor. A nazadnje se je oglasil nenasitni želodec. Sneg je ležal kroginkrog, pod kozolci se je moglo dobiti le malo, saj so kure in vrabci že skoraj do zrna vse prebrskali jeseni... Pa še nekaj. Dobili so mnogo gostov. Poleti in jeseni so bili še sami, nisi ga videl skoraj družega ptiča v vasi. A zdaj

„Vrtčeva“ priloga k 5. številu I. 1903.

so prišli vsi iz gozda v vas. Lakot jih je prignala. Po vseh drevesih so sedeli: strnadi, ščinkovci, sinice, tašice, vmes pa še vrane, srake, in kdo ve, kdo še vse ... Bila jih je polna pot. Za vsakim vozom so se spuščali in se stegli skoraj za vsako zrno. Drugače so pa klaverno in pobito sedeli na sneženih vejah ... Pravzaprav so vsi vrabci opravičeno godrnjali:

„Kaj so prišli?“ „Še nam gre trda!“ In skakali so po strehah, kot bi hoteli reči: tu smo mi doma, tu smo mi gospodarji ...

Pa kaj še hoče? Revez, daj revežu ... In pustili so jih, samo včasih na cesti so se spopadli in se potem razleteli z glasnim vriščem. Tako je bilo življenje v vasi po zimi. Posedali so po drevju, skakali po cesti in iskali zrn.

Takrat se je pa na najbližjem drevesu Masljeve koče pokazala čudna naprava. Bilo je vse — mora se reči — prav lepo napravljeno. Tudi bučine peške so ležale po dnu. Ej, naš vrabec je dobro videl, da je past — in že drugo jutro je bila past zaprta in v nji sinica ...

„Ej, nas vrabcev ne ujemó“, mislil si je vrabec, ko je videl, kako nese Vanče ujeto sinico v hišo. Tisti dan ni bilo dopoldne nobenega ptiča več na tistem drevesu, in vrabec je premišljal pod podstreškom zanjke in pasti lakomnih ljudi ...

„Pozna se, da smo mi vrabci izkušeni in izvedeni. Ti pohostniki so nevedneži, takoj se dadó ujeti. Ej, vrabca ne ujameš!“ mislil si je naš debeloglavec.

Nekaj umnega hkrati si je izmislil takrat. Čemu pretepavati se za zrna na cesti, ko je zrn malo, a ptičev mnogo? Videl je, da vsak dan ob osmih zjutraj in ob štirih popoldne nasiplje soseda kuretnini. Tja se je pomešal nekega jutra. Nevarno je bilo sicer, ker bi ga bili lahko zaprli, če bi ne bil pazen ... A kaj si vse vrabec ne upa, in sreča mu je mila. Petelin je bil sicer z nepovabljenim gostom jako nezadovoljen, kokotal je neprestano in hotel vedno tam jesti, kjer vrabec.

„Kot da nima na svojem mestu zadosti“, sikal je vrabec in se nejevoljno umikal ... No, najedel se je vendarle. Gospodinja ga ni podila, in tudi kure niso imele nič zoper njega. Ko bi le petelin ne bil tako siten ...

In tako se mu je dobro godilo. Drugi si niso upali v tako nevarnost, a on je imel že izkušnje. Nekoč bi ga bilo pa vendarle skoraj speljalo na led ... Na skednju je stala reta, polpoveznjena. Nič sumljivega ni bilo pri njej videti; slonela je na precej visokem klinu in s tistim klinom je bil v zvezi motvoz, ki je peljal nekam a kdovekam ... Pod reto je bilo nasuto žito. Vrabci so obletavali dolgo to novoizmišljeno past, pobrali so zrna, ki so ležala izven rete in se ogibali vsega, kar bi bilo sumljivo ... A ker je stala reta pri miru, postajali so bolj in bolj predrzni in z glasnim čvika-njem letali pod reto po zrna ... Glad je hud učitelj ... Kar se zgane motvoz, klin izpodleti, reta se povezne — vrabci pa pod streho. Izza skednja pa sta se priplazila sosedov Nejče in Andrejče in se premišljeno bližala reti ... Ogledata vse — a glej — nič nista ujela.

„Ej, vrabca ne ujameš“, razmislil je naš vrabec, ki je sedel ravno nad dečkoma in si zadovoljno brisal kljun ob bruno.

Še некоč bi se bil skoraj ujel. Sosea je v veži nasula kuram. Bilo je zjutraj. Nekaj vrabcev se je brž pridružilo domači družini in so jeli pobirati zrna ... Pok — in večna vrata so se zaprla ... A vrabče je bilo urno. Zaletel se je v okno, a odletel od trdega stekla nazaj. Skoraj je bil izgubljen. Kar zapazi vrata in smuk — pa je bil pod streho, od tam pa skozi okno zopet na Kajžarjevo streho. Tovarišev, ki jih je videl takrat seboj v veži, ni videl nikdar več ... Slišalo se je, da jih je skopi sosed nekaj časa redil v hiši, potem pa jih je oskubel in snedel. Enega pa so baje otroci zadušili.

Vrabca je kar izpreletelo, ko je to čul ... „Večna nevarnost“, mislil si je, „a pravega vrabca vendar ne ujameš.“

II.

In zdaj je zasijala pomlad. Solnce se je zmagovito bližalo goram zahodnega neba in za njim je zdihihla vsa priroda, ... Vrabec na strehi se je nekako vzbudil iz svojih zimskih misli, poskakal trikrat po slemenu, potem pa sfrčal skozi lino pod streho — spat ... Vas se je pomirila, in vse je spalo v sladki nadi na nov prihodnji pomladanski dan. Sicer so bile vse strehe v vasi slamnate in nikjer ni bilo brez vrabcev; vendar jim je bila najbolj priljubljena kočja kajžarja Maslja. Potomec najstarejših rodov in te strehe je bil pa naš vrabec ... Doživel je že drugo pomlad. Nekateri-krat se je jezil hišni gospodar, kajžar Maselj, nad vrabci.

„Nesrečna vrabčja zalega“, robantil je, ko je gledal luknje v strehi; „vso streho mi razkopljejo, da mi potem teče na strop. Pa ravno k meni pride vse; k Brenclju pa ne gre nihče, ko je bogat ...“ Tako in enako se je jezil, nazadnje pa vselej molčé odšel v hišo. Menda mu je prišlo na misel, da revež daj revežu, saj bogatin še sebi ne privoščí, nikari še, da bi dal vrabcu ...

Lepa pomlad je zasijala. Gozdni ptiči so izginili iz vasi in odleteli v gozd. Iz ptujih krajev so se vračale selivke nazaj, vaški zvonik je bil dan na dan napolnjen z različnimi jatami ptic, kmetje so odhajali na polje, in pomlad se je zasmejala povsod ...

A je, kakor pravijo: tudi april ima rep zavít. Zaveli so vetrovi, privela je burja in prinesla snega ... Smrt je pala na vse, kar je doslej vzcveto.

„Slabo znamenje“, mislil si je vrabec in pobegnil je pod podstrešek.

Par dni je držal mraz. Največ so prestale selivke. Nevajene mraza iskale so toplega zavetja, a ni ga bilo nikjer ... One se niso upale pod streho kot vrabec. Približale so se le strahoma vasi in iskale pod kozolci živeža. Vsako noč jih je več zmrznilo. Drozdi in brinjevke so največ prestali. Vrabec je pa premišljal njih usodo in si mislil:

„E, še je boljše za vrabca ...“

Drugi dan je pa videl nekaj groznega. Na oboju velikega kozolca se je bil vsedel. Kaj to? ... Tam pri lini žimna zanjka in na deščici zrna ... Sicer so bila prav vabljliva tista zrna — posebno za lačen želodec ... No, on se je bil že zjutraj natolkel v sosedovi veži. Pa je priletel brglez, lep,

siv, z močnim kljunom. Žalostno je zapel na oboju in se ozrl okoli sebe. Vidi, na deščici so zrna. Zleti, kavsa, zoblje, da je veselje . . . Videlo se je, da je lačen . . . Vmes pa je zdaj pa zdaj žalostno zapel . . .

„Ne bo dobro!“ mislil si je vrabec, a kljub temu skoraj zavidno gledal brgleza . . .

Naenkrat pa je brglez poskočil — prepozno! . . . Padel je raz deščico in obvisel na zanjki. Žalostno je zapel in obvisel molče z navzdol nagnjeno glavo . . . Vrabec pa je nekajkratov prestrašeno poskakal po drogu in gledal pomilovalno na brgleza . . . Po nasprotni strani pa je že plezal sosedov pastir z veselim obrazom po svoj plen . . .

„Same pasti in zanjke!“ mislil si je vrabec in pobegnil na svojo streho, da ne bi videl, kaj se zgodi z nesrečnim brglezom . . . „Ej, vrabca . . .“

Drugo jutro je odjenjal mraz, in pomladansko solnce je še tisto popoldne spravilo sneg z zemlje. Začeli so se pravi mili pomladanski dnevi. Vse se je oživilo. Bilo je petja po drevju, po vrtih in po strehah, da je bilo kaj. Celo naš vrabec je postal včasih dobre volje in zapel kratko in jedrnato svoj:

„Či — či — fi . . .“

Na sadnih vrtih je bilo zdaj mnogo dela. Ni bilo več treba hoditi v vežo k sosedu in se izpostavljati nevarnosti, da ga kavsne petelin ali pa da ga ujemó . . . To je bilo veselja po vrtih! Petje, vpitje, čvrčanje, kričanje in — gostija . . . Velika gostija je bila. Kar si je zaželel želodec, vsega je lahko dobil . . . Včasih je bilo na drevju kot vojska. Kdo bi se ne bil veselil, saj je sijala pomlad? — — —

III.

Največje življenje je bilo na strehi, ko so jeli pari znašati gnezda. Kako letanje in čivkanje! Le poglej! Na strehi obsedi vrabec in se ogleda. Nikjer ne vidi sovražnika, vse se mu zdi varno. Treba je biti previden, da kdo ne zapazi, kje ima gnezdo. Ej, vrabec je previden! Ako se mu torej zdi varno, zleti na vas. Na poti leži kurje pero. Ogleda pero in poskaklja okoli njega. Vidi, da je vse varno. Smuk, pero je v kljunu in skoraj je vrabec zopet na strehi . . . Zopet poskaklja in gleda, če ga kdo ne opazuje. In predno se ti zdi, izgine v strešno luknjo. In tako znosi celo gnezdo in pripravi mehko, gorko posteljco svojim vrabičem.

Tudi naš vrabec je znašal gnezdo s svojo vrabčevko. Mesto si je izbral tam, kjer se spodobi najlepšemu in največjemu vrabcu cele vasi, to je: na vrhu slemena tam, kjer je bil krovec poveznil na pezdir veliko nekoliko ubito skledo. Tam je bilo najlepše in najboljše mesto . . .

To je bilo dela, predno je bilo storjeno vse po volji! A kdo bi rad ne delal, zdaj po leti, ko je solnce gorko in povesod polno zrnja? Saj poje pesem:

Ščinkovček, vrabček,
Malnarjev hlapček,
Dobro se dobro
Njemu godi . . .

Res se je vsem dobro godilo ... Naš vrabec je bil srečen. Vrabčevka je valila, on pa je skakal po strehi kot na straži. Veselo je pel in zdajpazdaj nekoliko posedel na skledi, pod katero je bilo gnezdo. Morda so se mu vzbudile skrbi za prihodnost. Lačna bo družina, treba bo skrbeti zanjo ...

A prav tisti čas je hišni gospodar prav pogosto postajal pred hišo in gledal na streho.

„Vražji vrabci ti!“ rentalil je spet, „vso streho mi razkopljejo. Treba bo poslati mačka nanje.“ A sčasoma je opustil gospodar to misel, ker je bila streha itak stara, in v nedeljo se je zmenil s krovcem, da pride pokrivat ...

Nekega jutra torej je vzbudila vse vrabce, ki so gnezdili na kajžarjevi strehi, krovčeva oseba, ki je z velikim ravnodušjem trgal slamo s strehe ... Naš vrabec je obstal vrh strehe. Spomnil se je na nekaj groznega. Lansko leto je gorela koča v spodnjem delu vasi. Bilo je prav ta čas. In ko so gorele strehe, zgorela so ž njimi vred vsa gnezda ... Vrabci so zbežali na bližnje strehe in drevesa in gnali jadikajoče čivkanje ...

Tudi danes je bilo tako. Boljinbolj se je krovec bližal vrhu. Vrabci so skakali po vrhu strehe in v skrbi pričakovali, kaj bo. Krovec je prišel do prvih gnezd, zgrabil je s slamo vred gnezda in jih pometal na tla ... Vrabčevke so preplašene zbežale iz njih. V nekaterih gnezdih so bila pač šele jajčka, v drugih še negodni mladiči. Otroci so čakali spodaj in jih z veseljem sprejeli. Od nekod je prilezel maček, potuhnjeno podvil rep in čakal na ljubljeni plen ...

Naš vrabec je bil kot brez uma. V gnezdu so bili negodni mladiči, ki so komaj dobili prvi puh. Kaj, če jim ne prizanese neusmiljeni krovec?

Krovec je prišel do skleda. Ravnodušno je snel skledo, izpod nje pa je zbežala prestrašena vrabčevka ... Krovec je odložil skledo na stran, prijel je čop slame in jo z gnezdом in mladiči vred spustil na tla ... Vrabec je žalostno začivkal in pobegnil s strehe na najbližnje drevo. Menda niti videl ni, kako je planil maček po njegovih mladičih ...

Kaj naj še povem? ... Grozno je to zadelo vrabca. Ves dan je posedal po vaških strehah, za njim pa je letala vrabčevka z otožnim čivkanjem. Sreča je bila uničena ... Poletje je bilo lepo. Žita in prosovi so lepo kazali. Skopi sosed Zaplotnik je postavil v proso narejeno strašilo, a vrabci so se malo menili zanje. Največkrat je sam prišel in podil vrabce iz prosa ...

No, našega vrabca ni bilo zraven. Na kajžarjevi koči je bila nova streha in nova skleda, a naš vrabec se ni brigal za njo. Posedal je klavirno po drevesih in ni se mu ljubilo nič in nič.

Nekoč so ga pobrali zjutraj pod streho ...

J. E. Rubin.

